

مدرسه کتاب

از سرانجام يك مسير

گزارش ناخوانده

ساختار و تأثير تحریم ها در حوزه های نفت، مایا و بانک، پتروشیمی، هواپیمایی، خودروسازی، کشتیرانی، کالاهای اساسی و فلزات گران بها کارنامه تفصیلی و مستند توافق ژنو و مسیر مذاکرات در زمینه رفع تحریم ها مفاد، اهمیت و علل وضع قوانین تحریم آمریکا، اروپا و شورای امنیت

اندیشکده صدق

این کتاب کدام خلأ را پر کرده است؟

موضوع تحریم‌ها و راه صحیح مواجهه با آن‌ها را شاید بتوان مهم‌ترین مسئله‌ی مطرح در فضای عمومی این سال‌های کشور دانست. ایران اسلامی هم‌اکنون در حال گذراندن تجربه‌ای تاریخی پیرامون میزان کارایی و موفقیت عملی مسیر رفع تحریم از طریق مذاکره است. این کتاب قصد دارد با فراهم کردن شناخت نسبت به واقعیات موجود و جزئیات تعیین‌کننده در حوزه‌ی تحریم‌ها، و آشنا کردن خوانندگان با طراحی‌های پیچیده‌ی حقوقی، سیاسی، اقتصادی تحریم‌کنندگان در میز مذاکره و در میدان عمل، و نیز واکاوی دقیق تجربه‌ی توافق ژنو در رفع تحریم‌ها، سرنوشت مسیر رفع تحریم با مذاکره را به طرز ملموس و دقیقی روشن نماید. رهبر عزیز انقلاب پیش از این در فرصت‌های مختلف به این واقعیت اشاره کرده بودند که تحریم‌ها با مذاکره برداشته نمی‌شود:

تحریم‌ها با مذاکره برداشته نخواهد شد؛ این را من به شما عرض بکنم. هدف تحریم‌ها چیز دیگری است. هدف تحریم‌ها خسته کردن ملت ایران است، جدا کردن ملت ایران از نظام اسلامی است. (۲۸ بهمن ۹۱)

عده‌ای این جور وانمود می‌کردند که اگر با آمریکایی‌ها دور میز مذاکره بنشینیم، بسیاری از مشکلات حل می‌شود. البته ما می‌دانستیم این جور نیست، اما قضایای یک سال اخیر برای چندمین بار این واقعیت را اثبات کرد... هیچ‌گونه فایده‌ای عاید نشد... این ارتباط یک ساله گشایشی در کارها ایجاد نکرد... و مذاکره در زمینه‌ی تحریم هم، فایده‌ای نداشته است... (۲۲ مرداد ۹۳)

انتشار این کتاب در شرایطی است که با وجود سابقه‌ی سی و چند ساله‌ی تحریم‌های کشورمان، تاکنون پژوهشی جامع پیرامون ساختار و تأثیرات عملی تحریم‌ها در حوزه‌های مختلف اقتصادی منتشر نشده بود. این کتاب حقایقی مهم از تحریم‌ها و میزان تأثیر آنها را نشان می‌دهد که تا کنون مطرح نشده و حتی در موارد حساسی آن حقایق وارونه جلوه داده شده است. همچنین با وجود اجرای توافق ژنو به مدت بیش از یک و سال نیم، هیچ گزارش مستندی از میزان تحقق تعهدات طرف مقابل و تأثیر این توافق در کاهش تحریم‌ها - یعنی هدف اصلی ایران از ورود به مذاکرات - وجود ندارد. این در حالیست که به اذعان مسئولین ایرانی و آمریکایی، در زمینه رفع تحریم‌ها، توافق ژنو مدل واقعی توافق نهایی (برجام) است. اکنون که برجام در حال اجرا است، لازم است با تجربه اجرای توافق ژنو آشنا شویم و آن را مد نظر قرار دهیم.

این کتاب به چه مباحثی می پردازد؟

بخش اول این کتاب که شامل ۹ فصل است، به ساختار تحریم های اقتصادی کشورمان در حوزه های اصلی، یعنی حوزه های مالی-بانکی، نفتی، کالاهای اساسی، پتروشیمی، خودروسازی، هواپیمایی، کشتیرانی، و فلزات گران بها پرداخته، و در هر حوزه، علاوه بر احصاء و دسته بندی قوانین تحریمی مختلف اعمال شده، سابقه، اهمیت، و تأثیرات عملی آنها را مورد بررسی قرار داده، و برخی راهکارهای فعالین اقتصادی و مسئولین حوزه ی مربوطه برای بی اثر نمودن آن تحریم ها را ذکر نموده است.

همچنین در هر یک از حوزه های تحریمی مذکور، تعهدی که در توافق ژنو از طرف گروه ۵+۱ به کشورمان داده شده بود و میزان فایده ی واقعی آن، با بررسی مسائل زیر، مورد واکاوی و موشکافانه قرار گرفته است:

- معنا، محدوده و اهمیت دقیق تعهد ذکر شده در متن توافق و نسبت آن با تحریم های اصلی آن حوزه

- توافقات صورت گرفته پیرامون جزئیات و نحوه ی اجرای آن تعهد (با استفاده از اسناد مختلف مربوط به توافق ژنو و مذاکرات اجرایی پس از آن)

- وقایع و اقدامات عملی صورت گرفته بعد از اجرای توافق، و میزان عملی شدن تعهدات

۵+۱

- میزان تغییر واقعی در وضعیت تحریم های آن حوزه، نسبت به قبل از توافق ژنو

- اظهارات دست اندرکاران آن حوزه ی اقتصادی پیرامون میزان فایده ی عملی امتیاز دریافت شده از ۵+۱

- موانع موجود بر سر راه مفید واقع شدن امتیاز دریافتی کشور از ۵+۱ در آن حوزه، و طراحی های قانونی و اجرایی گسترده ی طرف مقابل در این زمینه

در بخش دوم کتاب، نقشه‌ی تحریم‌های صورت گرفته علیه کشورمان از ابتدای انقلاب تا کنون تبیین گردیده است. این بخش ابتدا در سه فصل، به قوانین تحریمی وضع شده علیه کشورمان توسط آمریکا، اتحادیه اروپا و شورای امنیت می‌پردازد. اهداف، مفاد، سیر تاریخی، ویژگی‌ها، علل وضع، میزان اهمیت، و شرایط لغو این تحریم‌ها، و ارتباط این سه مجموعه تحریم با یکدیگر، در این سه فصل مرور شده‌اند.

فصل چهارم از بخش دوم کتاب، این موضوع را مورد واکاوی قرار می‌دهد که کدام یک از تحریم‌های مذکور، «مرتبط با هسته‌ای» هستند.

در واقع بخش دوم کتاب، تمرکزی حقوقی بر قوانین تحریم صورت گرفته است، تا مکمل بخش اول کتاب باشد که تمرکزی اقتصادی بر وضعیت تحریم‌ها در صحنه‌ی عمل دارد.

بخش آخر کتاب نیز حاوی پنج ضمیمه است. این ضمائم عبارت‌اند از: «جدول اسناد رسمی منتشر شده توافق ژنو» (غیر از سند ۴ صفحه‌ای منتشر شده از توافق ژنو، ۱۰ سند دیگر مرتبط با آن معرفی گردیده است که در فضای رسانه‌ای اصلا دیده نشده‌اند)، «ترجمه‌ی رسمی وزارت خارجه از برنامه‌ی مشترک اقدام به همراه اشکالات آن»، «فهرست تعهدات ایران در توافق ژنو و وضعیت اجرای آنها»، «جدول تطبیقی مرکز تحقیقات کنگره آمریکا از تحریم‌های ایران» (که در آن به صورتی فشرده تحریم‌های آمریکا، اروپا، شورای امنیت و سایر کشورها علیه ایران به تفکیک حوزه‌های مختلف مورد مقایسه قرار گرفته است)، «گزارش تصویری از صفحات اول روزنامه‌های کشور در ایام پس از توافق ژنو» (که فضا سازی گسترده‌ی رسانه‌ها برای القای موفقیت مسیر مذاکرات در رفع تحریم‌ها را ثبت کرده است).

این کتاب چگونه تألیف شده است؟

این کتاب با پژوهش گروهی گسترده در حوزه‌ی تحریم‌ها و واقعیات سیاسی و اقتصادی پیرامون آن‌ها تهیه و تنظیم شده، و در این پژوهش‌ها، به تناسب نیازهای موجود در بخش‌های مختلف، از منابع گوناگونی استفاده گردیده است؛ به طوری که در هر یک از ۱۳ فصل اصلی کتاب، به طور میانگین بیش از ۱۳۰ سند مورد استفاده و استناد قرار گرفته است.

در تهیه‌ی این کتاب، تلاش زیادی شده که مطالب تا جای ممکن موجز و فشرده نوشته شوند، و با وجود تعداد بالای اسناد و منابع استفاده شده در هر فصل، با انتخاب بخش‌های کوچک و مهم آنها، مطالب به صورت «خلاصه گزارش» تهیه گردند، و تا جای ممکن حجم هر گزارش کاهش یابد.

منابعی که در پژوهش‌های این کتاب مورد استفاده قرار گرفته‌اند، در یک دسته‌بندی کلی عبارت‌اند از:

- پژوهش‌های منتشر شده پیرامون تحریم‌های ایران توسط اندیشکده‌های معتبر جهانی (اندیشکده‌هایی مانند گروه بین‌المللی بحران، شورای روابط خارجی، بنیاد دفاع از دموکراسی، مرکز بلفر دانشگاه هاروارد، مرکز ویلسون و...)
- اسناد رسمی منتشر شده در ارتباط با تحریم‌ها و توافقات پیرامون آنها (اسناد سازمان ملل متحد، قوانین کنگره و دستورات اجرایی رئیس‌جمهور آمریکا، ویرایش‌های مختلف قوانین اتحادیه‌ی اروپا، اسناد دادگاه‌های اروپا، اسناد وزارت خزانه‌داری انگلیس، اسناد نهادهای تخصصی بین‌المللی مانند ایکائو و...)
- اظهارات و مواضع رسمی مسئولین داخلی و خارجی

- آمارها و اطلاعات رسمی منتشر شده توسط سازمان‌ها و نهادهای داخلی (مانند بانک مرکزی، گمرک و اتاق بازرگانی) و سازمان‌ها و نهادهای خارجی (مانند اداره انرژی آمریکا، آژانس بین‌المللی انرژی، مرکز آمار کشورهای مختلف، گزارش‌های مالی بنگاه‌های بزرگ اقتصادی جهان مانند بوئینگ و رنو و...)
 - گزارش‌های تحلیلی پایگاه‌های تخصصی داخلی و خارجی حوزه‌های مختلف اقتصادی (اعم از پایگاه‌های بین‌المللی مانند اوایل پرایس، اینشورنس ژورنال، و پایگاه‌های تخصصی حوزه‌های خودرو، نفت، پتروشیمی، کشتیرانی، طلا و...)
 - اخبار انعکاس نیافته در کشور و گزارش‌های تحلیلی رسانه‌های معتبر خارجی (مانند فایننشال تایمز، وال‌استریت ژورنال، رویترز، بلومبرگ، کریستین ساینس مانیاتور، واشنگتن پست، نیو ریپابلیک، راشا تودی و...)
 - مطالب منتشر شده توسط وکلا و موسسات حقوقی فعال در حوزه‌ی تحریم‌ها (وکلا‌ی طرف‌های ایرانی در دعاوی مرتبط با تحریم، موسسه‌ی استپتو، گروه حقوقی وولکوف و...)
 - اطلاعات به دست آمده از فعالین اقتصادی در حوزه‌های مختلف و دست‌اندرکاران درگیر با تحریم‌ها در صحنه‌ی عمل.
 - جلسات مختلف با کارشناسان و پژوهشگران حوزه‌ی تحریم، و نیز مسئولین درگیر با این حوزه در دولت و مجلس شورای اسلامی.
- متن کامل تمامی اسناد و منابع استفاده شده در فصل‌های مختلف کتاب (که مجموعاً بالغ بر ۱۳۵۰ سند و منبع مختلف می‌شوند) در وب‌سایت این کتاب به نشانی www.gozaresh-nakhande.ir قرار گرفته است.

چرا باید این کتاب را خواند؟

این کتاب برای اولین بار ساختار، تأثیر، دسته‌بندی و قوانین تحریمی را به تفکیک ۸ حوزه‌ی مهم صنعتی و تجاری بررسی کرده و در پی آن حقایق مهمی از واقعیات تحریمی را آشکار نموده است که می‌تواند اساساً پیش فرض‌های ورود به مذاکرات برای رفع تحریم را تغییر دهد. مسائلی چون روند واقعی تأثیر تحریم‌ها بر فروش نفت خام، تاریخچه و علت خروج شرکت‌های خودروساز جهانی از ایران پیش از وضع قوانین تحریم، ساختار چند لایه‌ی تحریم‌های مالی و بانکی، امکان‌پذیری تحریم طلا و فلزات گرانبها، موارد مستثنا از تحریم و ...

این کتاب هرچند به بررسی وضعیت کلی تحریم‌ها و کارنامه‌ی توافق ژنو در رفع تحریم‌ها پرداخته است، اما ادعای روشن کردن سرنوشت این مسیر در آینده را دارد؛ این ادعا از آن روست که از نظر مؤلفین کتاب، تداوم این مسیر در حال و آینده، با همان جزئیات تعیین‌کننده و قواعد و روال‌های قبل صورت می‌پذیرد، و در واقع توافق ژنو را می‌توان «مدل واقعی» برجام (با همان ادعاها، با همان مشکلات اجرایی، و با همان سرنوشت) دانست. جالب این جاست که مسئولان ایرانی و آمریکایی نیز بر این ادعا صحه گذاشته‌اند. برای مثال دیوید کوهن، مسئول مستقیم تحریم‌ها و معاون وزارت خزانه‌داری آمریکا می‌گوید:

در برنامه‌ی مشترک اقدام ما برخی از تحریم‌ها را تعلیق کردیم و تحریم‌های اصلی را ادامه دادیم. همین مدل برای توافق جامع انجام خواهد شد. تحریم‌ها تکه تکه نمی‌شود و معماری تحریم‌ها دچار فروپاشی نخواهد شد.

از سوی دیگر نشانه‌هایی که پیرامون اجرای برجام پدیدار شده است نیز ثابت می‌کند که همان روال توافق ژنو در حال طی شدن است؛ مواردی مانند عدم ورود جدی شرکت‌های بزرگ به دلیل باقی ماندن زنجیره تحریم‌های بانکی، وجود فضای روانی سنگین تحریم‌ها که مانع همکاری

شرکت‌ها و بانک‌ها می‌شود، مشکلات ناشی از تعلیق تحریم‌ها (لغو نشدن آن‌ها) و...

خواننده با مطالعه‌ی این کتاب و همراه شدن با داستان پرماجرایی تحریم‌ها، به صورت تدریجی، نسبت به واقعیات موجود پیرامون تحریم‌ها و تحریم‌کنندگان، مذاکرات و توافقات، و مشکلات و راه حل‌ها، درکی عمیق پیدا می‌کند.

شناخت دقیق طراحی‌های پیچیده‌ای که متن امتیازات را به گونه‌ای تنظیم می‌کنند که نتوانند فایده‌ی عملی داشته باشند، جزئیات و قیودی که در مذاکرات اجرایی اضافه می‌شوند و همان امتیازات اندک اخذ شده را نیز خنثی می‌کنند، نظام چندلایه و زنجیره‌ای تحریم‌ها که رفع برخی تحریم‌ها بدون رفع برخی تحریم‌های دیگر را بی‌فایده می‌کند، فشارهای سیاسی که به مسائل حقوقی سایه می‌افکنند و توافقات را در عمل بی‌اثر می‌کنند، فضای روانی سنگین برای حفظ تحریم‌ها که امتیازات داده شده را نیز خنثی می‌کند و دیگرروال‌هایی که در آینده نیز تکرارشدنی‌اند، نگاه خواننده نسبت به مذاکرات برای رفع تحریم را وسعت بخشیده، و موجب می‌شود شناخت عمیق‌تری راجع به ماهیت پیچیده نظام استکبار پیدا کند. همچنین با توجه به لزوم رصد انجام تعهدات طرف مقابل در برجام است، ضروری است نسبت به ابعاد مختلف تجربه توافق ژنو شناخت کافی داشته و آن را در مدت اجرای برجام پیش روی خود قرار دهیم. از طرف دیگر، تبیین موارد فوق، در واقع ترویج فرهنگ اقتصاد مقاومتی است که رهبر عزیز انقلاب بارها بر آن به عنوان یکی از ملزومات تحقق اقتصاد مقاومتی تاکید کرده‌اند. از جمله، ایشان در دیدار مسئولین نظام در تیرماه ۹۴ بیان داشتند:

ترویج دائمی فرهنگ متناسب با اقتصاد مقاومتی هم لازم است؛ [از جانب] همه، هم صداوسیما، هم مسئولین مطبوعات و رسانه‌ها، هم مسئولین دولتی، مسئولین قوّه‌ی مقننه، ائمه‌ی جمعه‌ی سراسر کشور و هر کسی که منبری دارد و می‌تواند با مردم حرف بزند.

جهت خرید اینترنتی کتاب یا آگاهی از مرکز فروش کتاب در شهرتان به سایت اینترنتی کتاب به نشانی www.gozaresh-nakhande.ir مراجعه فرمایید. برای هماهنگی جهت توزیع کتاب و ترویج محتوای آن با شماره‌ی ۰۹۱۲۷۱۷۵۰۵۴ تماس حاصل فرمایید.

